

*„Astăzi, am văzut că Dumnezeu vorbește cu omul
și acesta rămâne viu.”*

VORBIREA ȘI TĂCEREA ÎN REVELAȚIE

Festschrift

la cea de-a 65-a aniversare a Prof. dr. pr. Petre SEMEN

Editori:

Conf. dr. pr. Ilie MELNICIUC-PUICĂ

Lect. dr. diac. Cătălin VATAMANU

Asist. dr. pr. Cezar-Paul HÂRLĂOANU

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2014

Cuprins

Dumnezeu, Cel ce nu încetează a Se comunica † TEOFAN, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei	7
Părintele Profesor Petre Semen – o vocație autentică aflată în slujba teologiei academice românești contemporane Pr. prof. dr. Ioan C. TEȘU	10
Tăcere și solitudine în Scriptura Vechiului Legământ Pr. prof. dr. Ioan CHIRILĂ	17
Păcatul lui Cain și originea biblică a isihasmului (Facere 4, 7 LXX) Pr. prof. dr. Constantin PREDA	25
Tăcerea divină – dialog continuu între Dumnezeu și om, în revelație Diac. lect. dr. Cătălin VATAMANU	40
Grundlagen einer theologischen Anthropologie des Alten Testaments Prof. dr. Ernst-Joachim WASCHKE	55
Teologia „feței lui Dumnezeu”, în teofania din Ieș. 33, 18-23 Pr. dr. Cristian PRILIPCEANU	68
„Lucrăm cu multă îndrăzneală, și nu ca Moise, care își punea un văl pe fața sa” (II Corinteni 3, 12-13) Pr. conf. dr. Ilie MELNICIUC PUICĂ	83
Antropomorfism războinic în teofania din Psalmul 18:8-16 (TM) Lect. dr. Alexandru MIHĂILĂ	97
Instaurarea monarhiei și reconfigurarea profetismului în Israel. Analiză narativă a textului 1 Sam 8-12 Pr. lect. dr. Constantin POGOR	114
Psalm 103: Doxology as Philosophy of Life. Historico-Critical Exegesis and Theological Interpretation Pr. prof. dr. Theodor DAMIAN	134
Cum se verifică mesajul profetic declarat cuvântul lui Dumnezeu? Prof. dr. Hans KLEIN	170

O dimensiune istorică a comunicării Cuvântului:**Publicistica părintelui profesor Ioan Zugrav (III)**

Pr. prof. dr. Ion VICOVAN174

De la Logos la Cuvânt în viața Bisericii

Pr. asist. dr. Paul-Cezar HÂRLĂOANU192

Vechiul Testament oglindit în scrisul Părintelui Arsenie Boca**și al lui Dietrich Bonhoeffer, după învățătura****Sfântului Grigorie al Nyssei**

Pr. prof. dr. Vasile NECHITA201

Înțelesul alegoric și anagogic al Cântării Cântărilor

Pr. asist. cercet. dr. Liviu PETCU244

Dumnezeu, Cel ce nu încetează a Se comunica

† TEOFAN,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

În viața lumii și a omului sunt momente în care Dumnezeu vorbește și momente în care Dumnezeu tace. Sau cel puțin așa le percepem noi. Căci nu numai prin cuvântul lui Dumnezeu s-au făcut toate, ci toate se și țin în ființă prin cuvântul Său, cel de viață făcător. Încât, înțelegând așa taina vieții, Dumnezeu nu încetează niciodată a vorbi. Dacă ar înceta, viața însăși ar sfârși.

În întreaga creație, omul are un rol și un loc special. El nu doar că primește viață de la Dumnezeu, dar are înscrisă în ființa sa și capacitatea de a grăi cu Creatorul său. Dumnezeu a vorbit cu omul în Rai, l-a cercetat și după izgonirea din grădina Edenului. Ulterior, depărtându-se tot mai mult de Dumnezeu, omul a pierdut capacitatea de a primi cuvântul Său. Patriarhii Vechiului Testament, prin viață curată și prin credința în Dumnezeu cel viu, au putut primi în inima lor cuvântul dumnezeiesc. Iar când Moise a vorbit cu Dumnezeu, poporul ce era scos din robia Egiptului, încredințat de realitatea acestui dialog, s-a minunat, exclamând: „Astăzi am văzut că Dumnezeu grăiește cu omul și acesta rămâne viu” (Deut. 5, 24). Uimire firească, pentru că nu se mai întâmplase în istorie ca vreun popor să audă „glasul Dumnezeului celui viu, grăind din mijlocul focului” și „să rămână viu” (cf. Deut. 4, 33).

Încât un înțeles al cuvintelor ce se constituie ca *motto* al prezentului volum ar fi acela că nu oricine și nu oricum poate primi cuvântul lui Dumnezeu. Pentru ființa celui întunecat de păcate și cu inimă învârtoșată de patimi și mândrie, cuvântul dumnezeiesc este foc ce mistuie. Pe de altă parte, mai ales după întruparea lui Dumnezeu-Cuvântul, putem desluși și un alt înțeles al versetului citat din cartea *Deuteronomul*. Omul rămâne cu adevărat viu (nu doar biologic), în măsura în care grăiește cu Dumnezeu. Din relația cu Dumnezeu, Care ni Se *comunică* în Sfintele Taine, primim noi viață. De aceea, Sfânta Împărtășanie se mai numește și *Cumînecare*.

Pentru a dobândi viața veșnică e nevoie, așadar, să primim și să împlinim cuvântul lui Dumnezeu. Asupra acestui lucru insistă mult prorocii Vechiului Testament. „Ascultă glasul Domnului în cele ce-ți grăiesc eu și bine-ți va fi și sufletul tău va fi viu” (Ier. 38, 20), avertizează

Ieremia pe poporul ales. Iar Isaia transmitea poporului ales cuvântul Domnului: „Ascultați-Mă pe Mine și viu va fi sufletul vostru” (Is. 55, 3). Când, de-a lungul istoriei, evreii nu respectau cuvântul lui Dumnezeu, intrau în robie sau în mari neazuri, ori chiar erau dați pe mâna morții, căci nu împlineau „ceea ce omul trebuie să împlinească, ca să fie viu” (Iez. 20, 21).

Chiar și după două mii de ani de creștinism, ne confruntăm cu dificultăți în a percepe cuvântul Domnului. El nu încetează să ne vorbească și azi, precum mulțimilor de pe muntele Fericirilor, dar o pretenție demonică de superioritate îl împiedică pe om să asculte. Și atunci, și acum, Mântuitorul avertizează că nu Îl putem auzi pentru că, mândri fiind, cuvântul Său nu încapă în noi (*cf.* In 8, 37). Prea plini de sine și de ale noastre, nu mai avem cum să facem loc lui Dumnezeu în inima și în viața noastră. Iar aceasta înseamnă a ne da morții, căci omul nu poate fi cu adevărat viu decât atunci când este cu Dumnezeu, Cel ce ne spune: „Eu sunt viu și voi veți fi vii” (In 14, 19). Iar ca să fie omul viu trebuie să fie mai întâi născut din nou, „nu din sămânță stricăcioasă, ci din nestricăcioasă, prin cuvântul lui Dumnezeu cel viu și Care rămâne în veac” (I Pt 1, 23).

O altă cauză a dificultății cu care ne deschidem către cuvântul lui Dumnezeu o reprezintă și inflația de cuvinte, explozia de canale de informare din zilele noastre. Omul este derutat de varietatea copleșitoare de texte la care poate avea acces. Iar multe dintre scrieri sunt departe de a-și trage seva din solul fertil al Sfintelor Scripturi. Însă, chiar și în acest veac, Dumnezeu intră în dialog cu omul. Avem încredințarea aceasta mai ales cercetând viața celor ce s-au săvârșit întru sfințenia Lui. Cunoaștem că Hristos Domnul a vorbit, nu demult, unui monah din Sfântul Munte. În străduința lui de a se apropia de Dumnezeu, când era convins că strigătul său este în zadar, că se mistuie în tăcerea neînduplecată a Domnului, Sfântul Siluan Athonitul (1866-1938) aude: „Ține mintea ta în iad și nu deznădăjdui”. Astfel, află calea smulgerii din inima sa a rădăcinii păcatului, mândria, și a bunei așezări în starea de smerenie, cea care face ca dialogul cu Dumnezeu să devină posibil.

Ucenicul acestui sfânt contemporan, Arhimandritul Sofronie Saharov (1896-1993), a experiat și tăcerea lui Dumnezeu, în sensul că nu a primit cuvânt lămuritor de la Domnul când a fost supus unor grele încercări. Într-o scrisoare din 1984, Părintele Sofronie notează: „Greu este nouă să învinovățim pe Dumnezeu și să ne îndreptățim pe noi înșine, dar iarăși, nu este ușor să facem nici invers, ca prietenii lui Iov, care doreau să se facă apărătorii dreptății lui Dumnezeu, uitând de înfricoșatele chinuri prin care a trecut Iov. Astfel, tace Dumnezeu, tăcem și noi”.

Dar și tăcerea, ca și cuvântul, poate fi tot o formă de comunicare. „Sunt cuvinte care nu cuvântă/ și sunt tăceri ce pot să spună tot”, constată Demostene Andronescu, un poet care a trecut prin iadul temnițelor

Părintele Profesor Petre Semen - o vocație autentică aflată în slujba teologiei academice românești contemporane

Pr. prof. dr. Ioan C. TEȘU

*„Cine a trăit o viață lungă și plină de experiențe
merită ascultat, urmat și câștigat ca prieten”
(George Mathew Adams)*

Pentru teologia ortodoxă românească a secolului al XX-lea, în general, și pentru studiile biblice, în particular, Părintele Profesor Petre Semen este o personalitate reper, de primă valoare și recunoaștere, datorită, pe de o parte, operei sale bogate și elevate, iar, pe de altă parte, calităților umane și duhovnicești care îi împodobesc viața și îi înnobilează sufletul.

Părintele Profesor s-a născut pe 9 octombrie 1949, în localitatea Samarinești, din județul Gorj, iar dragostea sa pentru cunoaștere, dorința de a găsi răspunsuri și sensuri existențiale întrebărilor adânci i-au condus pașii către Seminarul Teologic din Craiova, iar apoi spre Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, ale cărei cursuri de licență le-a completat cu un strălucit doctorat privind *Învățătura despre Sfânt și sfințenie în cărțile Vechiului Testament*. În vederea elaborării acesteia a beneficiat de burse de studiu la Institutul Biblic din Roma și la cel din Ierusalim.

Calitățile de cercetare și cele duhovnicești l-au îndrumat către vocația profesorală, mai întâi în cadrul Seminarului Teologic din Craiova (1979-1990), iar apoi spre Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, reînființată în 1991. În cadrul acesteia din urmă a obținut toate gradele didactice, ajungând într-un timp scurt profesor universitar și îndrumător de doctorat pentru disciplina Studiul Vechiului Testament și limba ebraică biblică.

În cadrul facultății și a universității ieșene a ocupat numeroase funcții administrative, precum: decan (1993-1998), membru al Senatului universitar, Director al Departamentului de Cercetare și Director Executiv al Școlii Doctorale.

Performanțele sale intelectuale, științifice și didactice au fost confirmate și prin cooptarea sa, ca membru, în comisii naționale de specialitate, precum CNATDCU și CNCSIS, prin invitarea sa, pentru a susține

cursuri, ca *visiting professor*, la Facultățile de Teologie din Leuven-la-Neuve (Belgia), Trondheim (Norvegia), conferințe și comunicări la alte numeroase universități de prestigiu din țară, precum București și Craiova, dar și în străinătate: Düsseldorf (Germania, 1995), Leipzig (Germania, 1998), Institutul Saint-Serge din Paris (Franța, 2008), Creta (Chania, Grecia, 2008) etc.

A făcut parte din delegațiile unor importante congrese și manifestări academice internaționale: Camberra (Australia, 1-22 februarie 1991), Düsseldorf (Germania, 1995), Leipzig (Germania, 20-28 septembrie 1998), Rila (Bulgaria, 1-9 septembrie 2001); Louvain-la-Neuve (Belgia, mai 2004), Sør Trøndelag University College Trondheim (Norvegia, mai 2007), Institutul Saint-Serge Paris (Franța, 7-9 februarie 2008), Chania-Insula Creta (Grecia, 2-6 iunie, 2008), precum și în țară, la București, Sibiu, Cluj, Iași, Arad, Tismana etc.

A îndrumat un număr mare de teze de doctorat în domeniul de cercetare și a avut calitatea de coreferent la un număr impresionant de lucrări doctorale în specialitate. A fost implicat în trei granturi de cercetare științifică și a coordonat numeroase lucrări de obținere a gradului I didactic în învățământ și în preoție.

Activitatea științifică a Părintelui Profesor Petre Semen include șaptesprezece volume de autor: *Învățătura despre Sfânt și sfințenie în cărțile Vechiului Testament*, teză de doctorat în teologie, Editura Trinitas, Iași, 1993, 239 p.; *Elemente de gramatică limbii ebraice biblice*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1996, 213 p.; *Arheologie biblică în actualitate*, Editura „Trinitas”, Iași, 1997, 242 p., cu 30 de planșe; *Nebiiim aharonim și Anaghinoscomena. Introducere și exegeză*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1997, 320 p.; *Icoana în Biblie*, Editura „Fides”, 1998, 150 p.; *Icoana în Biblie*, republicată într-un alt volum în colaborare cu Pr. conf. dr. Nicolae Chifăr, sub titlul *Icoana-Teologie în imagini*, Iași, 1999, 280 p., ediție adăugită și îmbunătățită, Iași, 1999, 280 p.; *Așteptând mântuirea*, Editura „Trinitas”, Iași, 2000, 439 p.; *Limba ebraică Biblică*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2001, 421 p.; *Păcatul - boală a sufletului. Coordonate biblice*, Editura Panfilius, Iași, 2004, 230 p.; *Experiența umanului cu divinul după Sfânta Scriptură-teologie biblică*, Editura Performantica, Iași, 2007, 295 p.; *Introducere în teologia profesilor scriitori*, Editura „Trinitas”, Iași, 2008, 368 p.; *Introducere în teologia profesilor scriitori*, Editura Doxologia, Iași, 2010, 306 p. (reeditare); *Introducere în teologia biblică a Vechiului Testament*, Editura „Trinitas”, Iași, 2008, 223p.; *Arheologia biblică în actualitate*, ediție revăzută și completată, Editura „Trinitas”, Iași, 2008, 280 p., cu 41 de planșe color; *Tâlcuiri Evanghelice*, Editura „Trinitas”, Iași, 2008, 368 p.; *Sensul vieții și al suferinței după cărțile Ecclesiast și Iov*, Editura Doxologia, Iași, 2010, 170 p.; *Limba ebraică biblică*, ediție revizuită și completată, Editura Universității „Al. I. Cuza”

Iași, la care se adaugă două volume, în curs de apariție, *Psaltirea pe înțelesul tuturor*.

Numărul acestor volume de cercetare și reflecție teologică aprofundată este completat de peste 125 de studii publicate în țară și în străinătate, în reviste ISI sau clasificate în eșantionul superior al publicațiilor teologice.

Studiile elaborate și publicate de Sfinția Sa pot fi grupate în următoarele teme de cercetare:

- **Studii de specialitate, care abordează teme fundamentale ale Studiului Vechiului Testament și ale limbii ebraice biblice:** *Poezia religioasă în Vechiul Testament; Învățătura despre suflet în cărțile Vechiului Testament; Sensul expresiei „Yom-Yahwe – Ziua Domnului” la profeții Vechiului Testament; Valoarea religios-morală a jertfelor Vechiului Testament; Sensul noțiunii de dreptate, după cărțile istorice și profetice ale Vechiului Testament; Activitatea profetică, după proorocul Miheia; Despre mesajul păcii oglindit în cărțile Vechiului Testament; Dreapta învățătură, în privința unor texte scripturistice greșit interpretate; Chemarea la profeție a lui Isaia; Combaterea corupției morale de profeții Vechiului Testament; Vorbirea în pilde în cărțile Sfintei Scripturi; Familia și importanța ei în perioada Vechiului Testament; Reconcilierea, după cărțile Sfintei Scripturi; Viziunea scripturistică asupra proprietății pământului; Misiune și slujire în viziunea profeților israeliți; Temeiuri scripturistice ale artei iconografice bizantine; Temeiuri biblice ale reprezentării Sfintei Treimi și a profeților în arta iconografică; Sfânta Scriptură apără demnitatea umană de degradare; Sărbătoarea Hanuka și importanța ei teologică; Personalitatea lui Moise și valoarea poruncilor date prin el; Antilogii scripturistice vechitamentare; Revelarea lucrării Duhului Sfânt în Vechiul Testament; Paștile în Vechiul Testament; Trăirea autentică a credinței în viziunea biblică; Revelarea Tatălui ca Proniator, după Sfânta Scriptură; Etica socială la profeții Amos și Isaia; Revelarea lucrării Duhului Sfânt în Vechiul Testament; Prefigurări ale jertfei Mielului Iisus Hristos în Vechiul Testament; La foi dans survivance de l'âme selon les Livres de l'Ancien Testament; Semnificația pâinii și a vinului în cărțile Vechiului Testament; Revelarea Sfintei Treimi în cărțile Primului Testament; Biblia ni-L descoperă pe Dumnezeu ca iubire; Spațiul geografic al revelației divine vechitamentare; Sfânta Scriptură a Vechiului Testament în viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur, reflectată în Omiliile după Matei; The classical and modern chronology to prophet Daniel; Templul din Ierusalim factor de unitate națională și religioasă; Apocalipsele vechitamentare și apocrife – studiu comparativ; Marele Sinedriu și rolul său în păstrarea credinței monoteiste; Este totuși Septuaginta inspirată? (Studiu exegetico-critic între textul masoretic și cel egiptean la cartea Facerea); Valențele formative ale psalmilor davidici în cult și cultură; Traducerea Bibliei între responsabilitate și misiune; Valențele teologice ale tetragramei divine după*

Bible; Names' Valence According to the Bible- Jesus' Names before and after the Incarnation; Moses second experience with Divine; Valoarea Tradiției din perspectiva Primului Testament și a gândirii iudaice; Observații critice cu privire la traducerea Bibliei de la 1688; Importanța familiei în Vechiul Testament; The Bible on Faith; Jesus' Brothers; The Sabbath - Respite in God; Biblical and Patristic Basis of Orthodox Monachism; Sensul suferinței, din perspectiva Sfintei Scripturi – cale de mântuire pentru cel credincios; The Sense and value of life în Christian and Judaic thinking; The Formative Value of the Davidic Psalms in Cult and Culture; The classical and modern chronology referring to prophet Daniel; The Sense and value of Life in the Christian and Judaic thinking; La Sainteté de Dieu et la sainteté des hommes d'après les Saintes Ecritures; Traducerea Bibliei: un exercițiu hermeneutic responsabil; Educația - preocupare constantă a autorilor biblici; Hermeneutica și exegeza la Sfinții Capadocieni; Hermeneutică și exegeză la Sfinții Capadocieni; De ce hermeneutică și exegeză la Sfinții Capadocieni; Deșertăciunea vieții după Cartea Ecclesiast.

- **Prezentarea și analizarea unor teme neotestamentare:** *Iubirea aproapelui după Epistola I sobornicească a Sfântului Apostol Ioan; Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut.*

- **Aspecte fundamentale ale vieții duhovnicești:** *Botezul și viața în Hristos; Cultul divin particular; Cred și într-unul Duh Sfânt, Domn de viață Făcătorul; Taina Sfintei Spovedanii; Rugăciunea-audiență divină; Sfințenia lui Dumnezeu și sfințenia oamenilor; Progresul duhovnicesc – cheazășie a adevăratei slujiri preoțești; Cele șapte păcate capitale condamnate de Biblie; Semnificația fecioriei și a maternității în gândirea iudaică și creștină – Precinstirea Sfintei Fecioare Maria; Concepția Sfântului Ioan Gură de Aur despre post și înfrânare; Postul și abținerea în concepția Sf. Ioan Gură de Aur; Valoarea spirituală a postului, după Biblie; Învățătura spirituală a starețului Paisie. Radiografia (descrierea unei obști, traducere din limba italiană după Pr. Elia Citterio; Prezența și lucrarea Duhului Sfânt în lume și în Biserică; Ce ne spune Biblia despre credință?; Extazul și iluminarea – căi ale experienței omului cu divinul.*

- **Aspecte practice ale vieții religioase:** *Despre înmormântare, rugăciunile pentru cei adormiți...; Învățătura Bisericii Ortodoxe despre Sfintele Taine și Ierurgii; Metode folosite de secte în acțiunea lor prozelitistă; Cinstirea Maicii Domnului; Despre rolul familiei preotului în pastorație; Progresul duhovnicesc, cheazășia adevăratei slujiri preoțești; Cartea de religie pentru clasele primare, de mitropolitul Irineu Mihălcescu, revizuită și îmbunătățită împreună cu pr. prof. Alexe Buzerea, Editura „Candela”; Educația teologică – mărturie și slujire în lumea de azi; Sfinții Arhangheli și slujirea lor după Sfânta Scriptură; Cuvântul Scripturii în fața imoralității: pruncucidere, divorț, abandonul de copii, divorțul, drogurile și homosexualitatea; Sfânta Scriptură combate imoralitatea; Locul Bibliei în Biserică; Fundamentarea biblică a*

rugăciunilor pentru cei morți; Temeiuri biblice vechitestamentare privind actul filantropic; Calamitățile naturale – manifestări teofanice, avertismente divine sau semne ale timpului?; Receptarea vizuală a revelației divine; Atitudinea Bisericii față de problemele sociale actuale: integrare, globalizare, ateism, secularizare, trafic de persoane – o mare provocare pentru Biserică și societate la început de mileniu III; Protejarea claselor defavorizate. Grija față de bătrâni; Fundamentarea biblică a drepturilor omului; Biserica, școala și familia – factori determinanți în educarea tinerei generații; Protecting the Unfavoured – Care for the Elders; Temeiurile biblice vechitestamentare privind actul filantropic; The Biblical Fundamentation of Sociale Assistance in the Globalisation Era; Drepturile omului din perspectivă biblică; Mărturie și martiraj-dovezi ale credinței și iubirii lui Hristos; Contribuția Bisericii, a școlii și a familiei la formarea religios-morală a tinerei generații.

- **Cronici ale unor evenimente și manifestări teologice naționale și internaționale:** *A VII-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor; Cea de-a doua Conferință Internațională de Exegeză Biblică.*

Părintele Profesor a publicat și peste cincizeci de **materiale omiletice, numeroase cronici privind viața bisericească și cea educativ-teologică, prefețe și postfețe la unele lucrări de specialitate.**

Calitatea contribuțiilor sale științifice a fost confirmată și prin invitarea sa la peste 75 de conferințe naționale (București, Cluj, Iași, Craiova, Sibiu, Arad, Durău etc.) și internaționale.

Părintele Profesor Petre Semen are o bogată activitate radiofonică, în cadrul Postului de Radio Trinitas, la care a realizat câteva sute de emisiuni, urmărind popularizarea temelor fundamentale de teologie veterotestamentară.

De asemenea, a publicat, în ziarul „Lumina”, peste o sută de materiale de specialitate.

Importanța contribuției sale academice este recunoscută prin referințele bogate asupra acesteia, din lucrări enciclopedice și dicționare, precum: Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, Editura Enciclopedică, București, ed. I, 1996 și a II-a, București, 2002, pp. 437-438, *Ghid bibliografic noutestamentar*, Cluj, 2005, *Enciclopedia Ortodoxiei Românești*, EIBMBOR, București, 2010, pp. 573-574, precum și în numeroasele citări ale operei sale.

Pe lângă aceste recunoașteri academice, contribuția fundamentală a Sfinției Sale la dezvoltarea teologiei biblice românești a fost confirmată prin primirea celor mai înalte distincții bisericești: iconom stavrofor (iunie 1982); Crucea patriarhală ecumenică, oferită de Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic (Iași, iunie 1996); Meritul „Dumitru Stăniloae” oferit de I.P.S. Mitropolit Daniel (Iași, 1994); Crucea Moldavă oferită de P.F. Daniel, Patriarhul BOR (Iași, 2007); „Diplomă de onoare”

și „Distincția de nota 10”, oferite de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, pentru activitatea didactică și de cercetare științifică (7 mai 2010).

Această prezentare generală a direcțiilor de studiu și de cercetare ale Părintelui Profesor Petre Semen ne demonstrează înalta sa vocație pedagogică și pastorală, calitățile sale academice excepționale. În plus, oricine analizează evoluția teologiei academice românești din secolul trecut, din perspectiva disciplinei Studiul Vechiului Testament și limba ebraică biblică, va observa, cu multă ușurință, că Părintele Profesor Petre Semen poate fi considerat teologul și profesorul care, atât cantitativ, cât mai ales calitativ, i-a adus acesteia cea mai bogată extindere și aprofundare.

Spirit enciclopedic, cunoscător al câtorva limbi vechi și moderne, Sfinția Sa se remarcă ca un intelectual de marcă al teologiei și vieții culturale contemporane. Înzestrat cu o cultură largă, ce include informații din cele mai variate domenii de referință, Părintele Profesor Petre Semen se vedește a fi nu doar un profesor de Teologie, în cea mai înaltă și exigentă semnificație a termenului, ci și un preot de profundă spiritualitate, remarcându-se și fiind apreciat în mediul intelectual ieșean pentru slujirea sa plină de simțire duhovnicească și prin predica sa de excepție, care, pe de o parte, analizează aspecte esențiale ale textului biblic, iar, pe de altă parte, pentru impactul ei deosebit, pentru actualizarea lui de excepție, în contextul moral și spiritual actual.

Toate aceste nobile calități profesionale, intelectuale și morale sunt dublate, în persoana sa, de o mare noblețe sufletească, în care se îmbină delicatețea și gentilețea gesturilor sale, simțul apropierii și ajutorării fiecărui semen, în care Sfinția Sa caută să descopere, de fiecare dată, chipul lui Dumnezeu.

În personalitatea sa se îmbină, la modul sublim, vastitatea și profunzimea cunoștințelor unui eminent dascăl de teologie, cu profunzimea convingerilor sacerdotului responsabil și preocupat de mântuirea semenilor, cultura înaltă și spiritualitatea profundă, înțelepciunea și discernământul spiritual cu smerenia adâncă, umorul, delicatețea și noblețea sufletească, intelectualul și omul de știință de cea mai înaltă cultură, cu preotul de profundă trăire și simțire, în omul de mare noblețe sufletească și autentică valoare morală.

Filosoful, omul de știință și, totodată, teologul Blaise Pascal spunea că „sunt puțini savanți pioși”. În persoana și opera Părintelui Profesor Petre Semen, cultura și evlavia, știința și trăirea, cunoștințele și străduințele morale se îmbină și se întregesc în modul cel mai frumos și mai înalt.

Prin toate aceste calități intelectual-științifice și moral-duhovnicești, Sfinția Sa se vedește, cu adevărat, o persoană providențială, revărsând binecuvântare, care, pe lângă numeroasele și înaltele dezvoltări aduse

teologiei ortodoxe contemporane și studiilor biblice, *adaugă plus de valoare și sens vieții noastre*, oferindu-ne un model sublim de vocație, dezvoltată prin muncă asiduă, moralitate și integritate.

În fața unei asemenea personalități accentuate și a operei sale bogate și de valoare, suntem datori să-I mulțumim lui Dumnezeu pentru darul pe care ni l-a oferit în persoana Sfinției Sale, pentru „talanții” pe care i-a sădit în adâncul de taină al sufletului său, să îi mulțumim Părintelui Profesor pentru modul magistral în care a înțeles și își împlinește chemarea încredințată, oferindu-ne, „cu timp și fără timp”, un sublim model de credință și de știință, de cultură și de duhovnicie, rugându-L, totodată, pe Cerescul Părinte să îi dăruiască sănătate, pentru a ne oferi, cât mai mult cu putință, un exemplu și o pildă înaltă și vrednică de urmat.

Întru mulți, sănătoși și fericiți ani!

Tăcere și solitudine în Scriptura Vechiului Legământ

Pr. prof. dr. Ioan CHIRILĂ

Apropierea de Scripturi este, în ea însăși, o apropiere de cuvântul lui Dumnezeu, o apropiere a noastră de vorbirea Lui de necuprins și de nespus în cuvinte omenești. Kol Yahwe era pentru Filon din Alexandria nu doar perceptibilă auzului, ci chiar posibil de văzut¹. În peregrinările mele prin limba Scripturii Vechiului Testament, am întâlnit arealul vorbirii ca fiind exprimat de patru verbe și nu am putut să nu mă las cuprins de ispita întrebării: oare nu era de ajuns un verb? de ce patru: *amar, qara, diber, sapor*?². Un verb creator, un altul chemător/botezător, un altul menit întrupării și unul sortit narării: „când veți sta seara pe lângă foc, să povestiți copiilor voștri binele pe care l-a făcut Dumnezeu cu voi”. Cert este faptul că, în dimensiunea profetică a textului scripturistic, este un corpus pe care îl putem numi: corpusul vorbirilor directe ale lui Dumnezeu, este locul în care textul trece de la *eu* – atribuit profetului, la *Eu* – adică la *Cel ce sunt*. Este situația în care aghiograful face o schimbare bruscă a pronomelor utilizate, trece de la *El* la *Eu*, predominanța lui *Eu* fiind întâlnită în aproape toate pasajele. Este un *Eu* semn al prezenței personale, un *Eu* al verbului *haia*³, al verbului *a fi*, un semn al existenței prin Sine. Dar, dincolo de aceste forme ale vorbirii, mai există una: vorbirea întregii naturi (Ps. 18,1). Fiecare faptură este, în ea însăși, o vorbire a lui Dumnezeu către noi. Paolo Torresan spunea că în Scriptură există

¹ În *De Decalogo* 35, Filon spune: „Dar această voce nemaiauzită era suflul unei puteri dumnezeiești care o declanșa și însuflețea și care, răspândindu-se peste tot, făcea să pară sfârșitul mult mai evident decât începutul (*Ieș. 19,19*) în timp ce, în sufletul fiecăruia se statornicea un alt înțeles al auzului, mult superior celui pe care îl are având urechile ca intermediar. Acesta din urmă rămâne inert până când șocul aerului îl impulsionează, în timp ce auzul pe care Dumnezeu îl aduce depășește ascultarea propriu-zisă și, cu o rapiditate extremă, anticipează cuvintele pronunțate”. El vorbește apoi, în paragrafele 45-49, despre o anume calitate luminoasă a lui Kol Yahwe care umple sufletul până la vederea ei. Vezi: I. Chirilă, *Fragmentarium exegetic filonian*, II, *Nomothetica*, Editura Limes, 2003, pp. 42-43.

² לָאִמַּר – *lemor*, אָמַר – *amar*, יִאמַר – *iomar*; קָרָא – *qero*, קָרָא – *qara*, יִקְרָא – *iqra*, מְדַבֵּר – *medaber*, דִּבֵּר – *diber*, יְדַבֵּר – *iedaber*, לְסַפֵּר – *lispor*, סָפַר – *sapar*, יִסְפֹּר – *ispor*.

³ לִהְיוֹת (*lihiot*), הָיָה (*haia*), יְהִיֶּה (*ihie*).

„de asemenea și un limbaj etern, o formă de comunicare care depășește nivelul comun al cuvintelor și care vorbește despre slava lui Dumnezeu, ceva despre care Psalmistul spune că este limbajul cerului”⁴. Îmi amintesc cuvintele lui Heidegger despre „tainele lumii”, despre misterul care învăluie fiecare ipostas al creației, pe lângă care adesea trecem nepăsători, și nu pot să nu remarc un lucru contingent temei vorbirii: s-a dezbătut mult despre tăcerea Scripturii cu privire la unele aspecte din viața noastră și s-au formulat diferite concluzii. Cert este că taina unui ipostas începe să ți se dezvăluie atunci când reușești să îl surprinzi în relația sa cu Creatorul, în funcțiunea sa religioasă. Dincolo de aceasta, este vorba despre un simplu utilitarism marcat de logica imbatabilă a contractualității. Oare cum poți să-l surprinzi? Copacii nu plâng niciodată deoarece vine toamna, ei se lasă cuprinși de reveria primăverii care va veni. Ceva de genul acesta m-a cuprins atunci când am primit invitația de a scrie pentru acest *Festschrift* închinat părintelui prof. univ. dr. Petre Semen. Am simțit că trebuie să scriu despre „tăcere”, de ce? Pentru că așa l-am văzut eu pe părintele profesor, un spirit ghiduş, un spirit ludic iscoditor și retras în sine până se produce gestația cuvântului, apoi un euharistic comunicator al sensului de dincolo de cuvinte, a sensului în care cuvântul păstorește. Îmi amintea mereu de paradigma logico-computeristică a „jocului de-a v-ați ascunselea-n cuvânt”, dar și de jocul sufletului tânăr care, atunci când apare *Eu*, se odihnește în *El* și se veseleşte cu *El*. De aceea, trec acum la subiectul „tăcerea” în Scriptura Vechiului Legământ.

Tăcere - uimire, fascinație și liniștire

Există, în viața fiecăruia dintre noi, momente în care o tăcere apăsătoare te înconjoară, momente care parcă te prind strâns în mrejele lor pline de scepticism. Nu poți ieși din ele decât în chip liturgic, în stih de rugăciune. Celelalte încercări te pot duce și mai mult spre ceea ce evreul numește „t’hom”-abis. „Adânc pe adânc cheamă” în vuietul apelor, adâncul omului cheamă adâncul lui Dumnezeu în mijlocul mirajului apelor (Sfântul Simeon Noul Teolog) în minunea renașterii spirituale a fiecăruia. Am zice, în consens cu exprimarea teologică răsăriteană, că este vorba de apofatism, dar nu-i nevoie de aceasta. În fața adâncului lui

⁴ Paolo Torresan (n. 1971, Treviso), și-a obținut masteratul în filosofie în 1999, a publicat o serie de articole în arealul tematic al spiritualității. Una din temele sale curente de cercetare este „limbajul special al religiilor”. Textul citat face parte din studiul său intitulat *Silence in the Bible*, în „Jewish Bible Quarterly”, vol. 31, no. 3, 2003, p. 156.

Dumnezeu, omului îi rămâne „cărbunele” cel pururi aprins⁵, spre el se mișcă sau este mișcat atunci când se lasă curățit de apele cele de sus. Apele cele de sus nu îneacă, cele de jos ucid. Am văzut, într-un studiu, puse în paralel două atitudini: deoparte, Maica Tereza cu rugăciunea smerită în care cere comuniunea, de cealaltă parte, Nietzsche cu interogațiile sale despre Dumnezeu. Distanța dintre cei doi pare a fi un „t’hom”, deși lectura lui Yannaras schimbă puțin perspectiva și ne lasă să înțelegem că în fiecare întrebare este o parte consistentă de răspuns. Deci este cazul să ne eliberăm de adicțiile excesiv interogative și, contextual exprimându-mă, de adicțiile de zgomot, gălăgie, de învăluri ale umanului în sunete ce despart de verticalizarea făpturii sale și care revendică doar dinamica endocrină, somatică. Un teolog american sublinia acest fapt, această adicție, spunând că „mulți dintre noi nu remarcăm adicția pe care o avem față de sunet, adicție care se manifestă prin pornirea televizorului sau a radioului imediat ce intrăm într-o cameră. Este cu mult mai grav să simțim nevoia unui fundal muzical atunci când citim din Scriptură sau când ne rugăm. Astfel, rezultatul posibilităților tehnice foarte accesibile de a avea muzică/radio portabil este faptul că suntem tot mai rar singuri cu gândurile noastre și cu Dumnezeu. Din acest motiv și, de asemenea, pentru că suntem generația cea mai urbanizată, și poluată fonic, avem mare nevoie să (re)învățăm disciplina tăcerii și a singurătății”⁶. La părintele Petre Semen am găsit tocmai inversul acestei situații și, de aceea, m-am decis să scriu ceva despre tăcere și solitudine, solitudinea fiind, în cazul lui, în umbra nukului.

Lexicoanele și Enciclopediile biblice⁷ vorbesc despre tăcere și o consideră a fi un obstacol în calea vorbirii și a comuniunii, ori o circumscriu evenimentului contrar Legii, idolatriei. Parcurgând multitudinea de texte și exemple biblice, realizăm faptul că tăcerea nu este doar un factor negativ ci, din contră, ea este o forță de vitalizare. Realizăm că ea, atunci când este asumată în scop ascetic, deschide orizonturi largi pentru îmbogățirea noastră duhovnicească. În cele ce urmează, voi accentua mai mult sensul pozitiv, încercând să păstrez bogăția și pluralitatea formelor acesteia.

⁵ Paul Evdokimov, *Rugul aprins*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1994; Is. 6, 6-7.

⁶ Donald Whitney, *Spiritual Disciplines for the Christian Life*, Nav Press, 1991. Jonathan Edwards, *The Life and Diary of David Brainerd*, pp.83-84.

⁷ În G.J. Botterweck, H. Ringrenn (eds.), *Theologisches Worterbuch zum Alten Testament*, ed. II, Stuttgart, 1977, pp. 277-283. Citez această ediție pentru că am primit-o de la un alt profesor drag sufletului meu: Pr. prof. univ. dr. Vasile Mihoc.

Cuvântul דומם (*duman*) – „tăcere” este pus în legătură, folosind sensul acestuia de obstacol în calea comunicării, cu starea de moarte (Ps. 93, 17; 117, 17). În sheol nu mai poți să te rogi și nici să-ți manifesti credințioșia. Uneori, cum este cazul Ps. 30,10 apare o stare de profundă lamentație, bogată în patos, dar puterea morții biruie viața și totul este prezentat ca un spațiu al tăcerii⁸. Nu despre acest aspect doresc să vorbesc, sheol-ul nu este pe deplin definit, iar pilda cu săracul Lazăr introduce noi dimensiuni ale înțelegerii sale. De ritualul înmormântării, însă, se leagă un tip de tăcere care are o dimensiune spiritual ascetică. În cadrul ritualului existau momente, chiar perioade, în care jelirea se realiza prin tăcere: Iov 2, 13; Ecl. 3, 7; Is. 23, 2; 47, 5; Pl. 2, 10. Acest aspect ritualic ne arată că tăcerea nu este un obstacol ci, dimpotrivă, o deschidere spre comuniunea cu Creatorul sau, cum spune Iov, cu Izbăvitorul/Răscumpărătorul meu (Iov 19, 25). Dacă m-aș întoarce la cuvintele lui Jonathan Edwards, aș putea evidenția faptul că tăcerea este un spațiu în care mă eliberez de zarva lumii spre a-L reauzi pe Dumnezeu. Așadar, în ritualul înmormântării, actul tăcerii exprimă nădejdea unei întâlniri izbăvitoare, a unei treceri „din moarte la viață”. Această dimensiune va fi aprofundată în special de paulinicul cuvânt „a muri păcatului”. Există un șabat al tăcerii, este clipa în care Domnul coboară în adâncuri spre a-și găsi chipul, Sfântul Maxim o exprimă extraordinar: „Cel ce s-a făcut părtaș de odihna zilei a șaptea a lui Dumnezeu, luată asupra Sa pentru noi [prin odihna Sa în mormânt în ziua sâmbetei], se va împărtași și de lucrarea Lui îndumnezeitoare, întreprinsă de asemenea pentru noi, din ziua a opta, adică de învierea cea tainică”⁹.

Pe lângă acest sens, mai există unul care este exprimat îndeosebi prin forma de hifil și prin forma de nifal, „a fi adus la tăcere”. În cadrul acestui tip de exprimare, se întâlnesc actele de distrugere, de ruinare, de înlăturare pe care Dumnezeu, în chip proniator și pedagogic, le manifestă față de poporul ales și îndeosebi față de dușmanii acestuia (Is. 15, 1; 47, 5; Ier. 48, 2; 49, 26; 50, 30; Iez. 27, 32; Os. 4, 5.6; 10, 15). În aceste stări de decadentă în Israel, lipsește profeția, nu se mai aude strigarea israeliților către Domnul, sau chiar li se interzice profeților de către Dumnezeu să mai strige pentru acest popor (a se vedea exemplul din Ier. 7, 16). Sugestivă este observația lui P. Torresan că „dramatică este nu lipsa cuvântului, ci incapacitatea lor de a mai înțelege cuvântul”¹⁰.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete gnostice I*, 60, în *Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 3, Traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2004, p. 146.

¹⁰ *Silence in the Bible*, în *Jewish Bible Quarterly*, vol. 31, no. 3, 2003, p. 155.

Tăcerii profetilor îi urmează tăcerea îndelungii răbdări, tăcerea care precede pedepsirea. *Psalmul* 49, 2 ș.u. este foarte sugestiv în acest sens: mai întâi Dumnezeu tace și rabdă, în cele din urmă îi cheamă la judecată. Acest tip de tăcere are, de asemenea, o dimensiune ascetic-pedagogică: a tăcea în cadrul actului de asumare a suferinței. Cele șapte zile ale lui Iov sunt extraordinar de folositoare în procesul asumării suferinței.

Profetul Sofonie, în capitolul 3, vorbește despre înviere, dar și despre tăcerea bucuriei (Sof. 3, 17) pe care Dumnezeu o nutrește întru învierea noastră, atunci când El este în noi și noi în El. Aici este vorba despre distincția dintre bucurie și veselie. Bucuria este acel adânc de înțelegere și gustare în care inima tresaltă ca limbile de foc ale Duhului care o aprind și nu revarsă încă din sine nimic, îmbogățindu-se pentru ca, apoi, să dăruiască. Este un fel de „bine este nouă aici” și te scufunzi în lumina lui Kol Yahwe.

A.J. Hauser și R. Gregory¹¹, A. Neher¹², M. Masson¹³, E. Wurthwein¹⁴, în studiile lor, îl consideră pe profetul Ilie ca fiind cel mai potrivit exemplu de trăire și de pătrundere a tăcerii lui Dumnezeu. Aici este, de fapt, punctul în care doresc să remarc modul în care credința te deschide lucrării lui Dumnezeu: Ilie acceptă chemarea, dobândește curaj și îl înfruntă pe Ahab, dar se ascunde la Cherit (III Rg. 17, 5) și apoi la Sarepta (III Rg. 17, 9-10), vine pe Carmel și adeverește că Yahwe este Dumnezeu cel viu, singurul Dumnezeu (III Rg. 18, 36). Apoi se refugiază din fața mâniei Izabelei în Horeb (III Rg. 19, 8) unde întreaga panoplie a idolatriei este spulberată prin lecția divină ce ne arată că Dumnezeu nu este în cutremur, în furtună, în foc (III Rg. 19, 11-12), cade Moloch, Baal, Astartele... ci este în zefirul de seară (III Rg. 19, 12), ca odinioară în Rai (Fac. 3, 8), este în vântul care murmură cuvântul iubirii Sale veșnice. Profetul întâlnește realitatea prezenței lui Dumnezeu – frumos surprinsă în expresia „adiere de vânt lin”, singurul loc vechitamentar în care ea apare¹⁵. O varietate de traduceri există pentru această

¹¹ A.J. Hauser și R. Gregory, *From Carmel to Horeb. Elijah in Crisis*, Sheffield, 1990.

¹² A. Neher, *L'Exil de la Parole. Du silence biblique au silence d'Auschwitz*, Les Editions du Seuil, Paris, 1970.

¹³ M. Masson, *L'expérience mystique du prophète Élie*, în „Revue de l'Histoire du Religions”, CCVIII (1991) pp. 241-271.

¹⁴ E. Wurthwein, *Elijah at Horeb: Reflections on I Kings 19:9-18*, în J.L. Durham & J.R. Porter, *Proclamation and Presence: Old Testament Essays in Honor of Gwynne Henton Davies*, John Knox Press, Richmond, 1970, pp. 152-166.

¹⁵ William R. Farmer, *The International Bible Commentary: A Catholic and Ecumenical Commentary for the Twenty First Century*, The Liturgical Press, Minnesota, 1998, p. 627.

experiență tainică, unică: „glas de abur subțire” (1688), „glas de vânt subțire” (1795); „glas de vânt subțire” (1914); „un murmur ușor și dulce” (1936) „adiere de vânt lin” (1968); „adiere de vânt lin” (2001). Un lucru este important de sesizat aici: faptul că Dumnezeu Se descoperă nu într-o manieră spectaculoasă, ci printr-o formă de comunicare inteligibilă reflectă concepția omului despre posibilitatea de relaționare la nivel personal cu Dumnezeu¹⁶.

Până și tăcerea grăiește, chiar și ea este treaptă în întruparea cuvântului. Sus, în Horeb, tăcând, el aude grăirea vântului, se face fluier ca să sufle în sine Duhul cântarea veșniciei, ce frumoasă tăcere și revelație!

Tăcerii lui Dumnezeu îi urmează tăcerea omului percepută ca: supunere, plecare, în fața lui Dumnezeu în Templu (Avac. 2, 20); tăcerea gândirii depline, aceea a atingerii minții lui Hristos, a încredințării (Fac. 24, 21); tăcerea înțeleptului înainte de a răspunde (Prov. 20, 23); tăcerea plină de uimire înaintea unei arătări (Iov 4, 16-17; Ieș. 3), a celui care primește o revelație (Dan. 7, 28; 8, 26); cea a consensului, a înțelegerii (Ps. 33, 3); a celui ce suferă (Fac. 34, 5); tăcerea celui care se simte singur pentru că celălalt nu îi răspunde¹⁷.

Aș reveni acum la titlul enunțat deoarece, în vacarmul cotidian, cred că a învăța aceste tipuri de tăcere ar fi o tămăduire. L-aș lua ca model pe Moise în Horeb. Revelația din *Ieșire* 3 este foarte pedagogică: el se apropie tăcut, cuprins de mirare, *ardea și nu se mistuia/ să vadă ce este*; în acea tăcere, aude glasul lui Dumnezeu și se prosternă, dezleagă încălțăminte și trăiește fascinația locului sfințeniei iar apoi, din cuvântul lui Yahwe hai, se liniștește. În acest sens suntem chemați cu frică ca să vedem că e bun Domnul și în această fascinație să le spunem tuturor: *Domnul, Cel ce este, m-a trimis la voi ca să vă scot din pământul robiei, din robia pământului... tăceți! Auziți murmurul Duhului ce suflă și vă cântă din fluier ca să vă bucurați!* Această bucurie i-o doresc părintelui Petre, fiindcă la el am găsit din tăcerile mântuitoare ale omului.

Lectio divina, sacrum silentium

Teologii citați mai sus îl considerau pe profetul Ilie modelul prin excelență pentru tăcere și solitudine. Pentru noi, pentru creștini, modelul desăvârșirii este Hristos și El ne dă cele mai frumoase exemple practice de asumare a tăcerii și a solitudinii. Evanghelistul Matei scrie despre un

¹⁶ John Gray, *I&II Kings: A Commentary*, The Westminster Press, Philadelphia, 1963, p. 365.

¹⁷ Paolo Torresan, *art. cit.*, p. 158.

prim moment de solitudine a Mântuitorului acestea: „Atunci Iisus a fost dus de Duhul în pustiu, ca să fie ispitit de către diavolul” (Mt. 4, 1). Sfântul Duh L-a dus pe Mântuitorul Iisus Hristos în această perioadă lungă de post și singurătate. În relatarea evanghelistului Luca, este interesant de remarcat faptul că se spune despre Hristos că „era plin de Duhul Sfânt” (Lc. 4, 1) atunci când a fost purtat în această disciplină spirituală, dar că apoi S-a întors în Galileea „în puterea Duhului” (Lc. 4, 14). Unirea în ispite cu Duhul Sfânt aduce izbânda, dar și întărirea noastră, spre acestea trebuie să năzuim.

Cu altă ocazie, evanghelistul Matei Îl prezintă pe Mântuitorul alegând să Se îndepărteze de mulțimi pentru a fi cu Dumnezeu și numai cu El: „Iar, dând drumul mulțimilor, S-a suit în munte, ca să Se roage singur. Și, făcându-se seară, era singur acolo” (Mt. 14, 23). A trimis de la Sine deopotrivă mulțimile și ucenicii pentru a fi singur cu Tatăl. Trebuie și noi să căutăm aceste adâncuri ale însingurării și-L vom găsi pe Tatăl. „Și a doua zi, foarte de dimineață, sculându-Se, a ieșit și S-a dus într-un loc pustiu și Se ruga acolo” (Mc. 1, 35). Versetele anterioare ne spun că, după lăsarea în tunicul lui, toată cetatea s-a adunat acolo unde locuia Iisus și unde El a vindecat pe mulți și a alungat demoni. Dar, înainte de a fi ziuă din nou, El a mers să petreacă un timp singur. Mântuitorul știa că, dacă ar fi așteptat până dimineață pentru a face acest lucru, nu ar fi avut niciodată timp pentru tăcere și singurătate. E important să știm, să învățăm să ne alegem timpul pentru rugăciune, căci acela este un timp ce biruie în tunicul. Într-un alt moment, Mântuitorul „S-a dus într-un loc pustiu; și mulțimile Îl căutau și au venit până la El, și-L țineau ca să nu plece de la ei”. (Lc. 4, 42). Mântuitorul Hristos știa că, în acel moment, era mai important timpul Său de singurătate decât să cedeze în fața nevoilor mulțimilor. Era un timp potrivit pentru altceva. A avea înțelepciunea de a găsi un timp potrivit pentru aceste elemente de artă duhovnicească este un lucru de dorit. Dacă vrem să fim asemenea Mântuitorului Hristos, trebuie să ne creăm astfel de momente de tăcere și singurătate, pentru a găsi în acestea forța spirituală pe care ele ne-o pot dăru.

Așadar, disciplina tăcerii este neprețuită în viața spirituală. Ea constă în abținerea voluntară și temporară de la a vorbi, cu intenția atingerii unui scop spiritual. Uneori poate fi asumată această disciplină a tăcerii și pentru momente de lectură, scris, rugăciune etc. Deși în astfel de momente nu are loc o vorbire exterioară, se desfășoară în permanență dialogul lăuntric cu sinele și cu Dumnezeu. Această stare poate fi numită „tăcere exterioară”. În alte momente, însă, tăcerea este păstrată și lăuntric, astfel încât omul să poată asculta/auzi vocea lui Dumnezeu cu mai multă claritate/limpezime. Singurătatea/solitudinea și tăcerea sunt o modalitate de a fi numai cu Dumnezeu. Desigur, nu este absolut

necesar să fugim de zgomote și de oameni pentru a auzi glasul lui Dumnezeu. Altfel, nu am putea sesiza lucrarea Lui în timpul experienței noastre cotidiene sau în timpul serviciilor liturgice. Însă sunt importante și trebuie prețuite ca atare momentele în care putem lăsa deoparte glasurile lumii pentru a auzi, fără să fim distrași de altceva, glasul Domnului. E *Lectio Divina*.